

فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی

(قە کۆلینە کا ئاماری – شلوڤه کارییە)

مسعود جمیل رهشید

پشکا زمانێ کوردی، کولێژا زمانان، زانکویا دهوك، هەرێما کوردستانی – عێراق

((مێتروویا وەرگرتنا قە کۆلینێ: 4 کانوونیا ئێکی، 2017، مێتروو رەزامەندی بەلافکرنی: 12 شوات، 2108))

پوختە

ئەگەر تەماشە ی پەیفین سترانین دیلانکیین کرمانجی بکەین، دێ بینین کو زۆر بەیا وان گەلەک دکەفن نین، یان تیکەلی پەیفین بیانی بووینە، ئانکو پەیفین وان بو پیش (300) سالان یان کیمز قەدگەرن. لەورا دشیاندا یه بیژین کو کەفیا سترانین دیلانکیین کرمانجی د پەیفاندا نینە، بەلکو د سەلیقە و ریتەم و فورم و کیشین وی یین خومالیدا یه، چونکی ئەڤ رەگەزە (سەلیقە، ریتەم، فورم و کیش) ب درێژا هییا مێترووی وە کو خو د سترانیدا هاتینە پارازتن، ئانکو پەیفین سترانی ژ سەردەمەکی بو ئێکی دی هاتینە گوهورین، بەلێ تام و خوشیا سترانا کوردییا رەسەن د وان رەگەزاند هاتیه پارازتن. ئەڤ قە کۆلینە یا لژیر ناڤ و نیشانی (فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی) پیکولی دکەت هەمی وان فورمیین سەرەکیین سترانین دیلانکیین کرمانجی دەستیشان بکەت، ئەڤ چەندە ژ ی ل دویف شلوڤه کەرنە کا کیشناسی بو (2015) سترانین دیلانکیین زۆر بەیا دەفەرین کرمانجیا سەریه، کو پشتبەستن ل سەر هژمارە و رێژەیین سەدی هاتیه کەرن. بو ئەنجامدانا ئی قە کۆلینێ، قە کۆلەری هەمی ئەو پەرتووکیین تاییەت ب کۆمفە کرنا سترانین دیلانکیین کرمانجی د پەرتوو کخانا کوردستانا باشوردا وەرگرتینە و شلوڤه کەرنە، پاشان ئەو شلوڤه کەرن ل دویف ئامارین زانستی هاتینە قافارتن و ژ وان قافارتنا فورمیین سترانی هاتینە دەستیشان کەرن، بو هەر فورمەکی ژ ی نافەک ل دویف تاییەتەندییا فورمی دانایه. ل داوی قە کۆلەر گەهشتیه وی ئەنجامی کو فورمیین سترانا دیلانکییا کرمانجی ل سەر سی جۆراند هاتیه دابەش کەرن: فورمیین سەرەکی و فورمیین تاییەت و سترانین بی فورم. فورمیین سەرەکیژی گەلەکن و د هەمە جۆرن، دیسان فورمیین تاییەت گەلەک درێک و پیکن و چارچۆ قە کی دیار کری هەیه، بەلێ هەندەک سترانان هیچ فورمەکی دەستیشان کری نینە.

پیشەکی

ئەڤ قە کۆلینە یا لژیر نافونیشانی (فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی) پیکولی دکەت فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجیا سەری ل دویف تاییەتەندییا فورمیین سترانان

1- نافونیشانی قە کۆلینێ

پشکا ئیکي

سترانا دیلانکییا کرمانجی

ب دیتنا گه‌له‌ک نقيسه‌ران ستران ((که‌شترين

جوری ئە‌ده‌بی فلکۆرییه، دیسان ئە‌و پارچه‌یه‌کا

دیاره ژ هۆزانا لی‌ریکی (سۆزداري) ((⁽¹⁾). ئە‌و

سترانه ب گه‌له‌ک ره‌نگ و نافان دیار دبن، دیسان

هه‌ر نقيسه‌ره‌ک ل دویف بواری ئە‌و کۆلینا خۆ

فایارته‌کی بۆ دادنیت، به‌لی ئە‌گه‌ر ئە‌م ب

شیوه‌یه‌کی گشتی به‌ریخۆ بده‌ینه سترانا فولکۆری،

دی دابه‌شی دوو جۆرین سه‌ره‌کی بیت، ئە‌وژی

سترانین دیوانکی و سترانین دیلانکی⁽²⁾. ئانکو ئە‌و

سترانین دیلان و سه‌ما دبه‌را ده‌ینه‌کرن یانژی ئە‌وین

د هه‌له‌که‌فتین دیلاناندا ده‌ینه‌گوتن، به‌لی سترانین

دیوانکی ئە‌و سترانین یین دیلان دبه‌را نه‌هیته‌کرن.

چونکی پرانییا جاران د کوچک و دیواناندا دهاتنه

گوتن. ب رمانه‌کا دی سترانین دیوانکی

((به‌ره‌فاژی سترانین گۆفه‌ند و دیلانان، د کوشک و

دیوان و جقاتان ده‌ تینه‌ بکارنانین. سترانین

رونشترینه))⁽³⁾. هه‌رچه‌نده دیت گه‌له‌ک جۆرین

دیین سترانان زی هه‌بن نه‌چنه دبن فی فایارته‌یدا

وه‌کی سترانین لایه‌ لای و سترانین دروینی.. هتد.

1-1- زاراڤین سترانا دیلانکی:

هه‌رچه‌نده چوار زاراڤ بۆ فی جۆری سترانان

ده‌ینه‌ بکاره‌یان، به‌لی مه‌ نافی (سترانا دیلانکی)

هه‌لبژارتیه، چونکی ل گه‌ل سروشتی ئە‌فی سترانی

دگۆنجیت. ژ لایه‌کی دیقه هژماره‌کا په‌رتووکی

ده‌ستیشانبکه‌ت، ئە‌و چهنده‌ زی ل دویف

سیسته‌مه‌کی ئاماره‌یی یی شلو‌فه‌کاری.

2- گرنگییا فه‌کۆلینی:

گرنگییا ئە‌فی فه‌کۆلینی د ئە‌فان خالاندا دیار

دبیت:

أ- هه‌تا نه‌و هه‌چ فه‌کۆلینه‌کا زانستییا تایه‌ت و

تیروته‌سه‌ل ل دۆر فورمین سترانا دیلانکییا کرمانجی

نه‌هاتینه‌ نه‌جامدان.

ب- ئە‌و فه‌کۆلینه‌ دی بیته‌ هاریکار بۆ پارازتنا

فورمین سترانی و درێژه‌پندان ل سه‌ر بکاره‌ینانا وان

فورمان ژ لای هۆزانقان و سترانیژین فی

سه‌رده‌میقه، ب فی ره‌نگی دی ئە‌و جۆری سترانی ژ

به‌رزه‌بوونی هیته‌ پارازتن.

3- ریازا فه‌کۆلینی:

ئە‌و فه‌کۆلینه‌ ل دویف ریازه‌کا شلو‌فه‌کاری

هاتییه‌ نه‌جامدان. ب پشتبه‌ستن لسه‌ر بکاره‌ینانا

شیوازی ئاماری د دیارکرنا فورماندا.

4- نافه‌رۆکا فه‌کۆلینی:

ئە‌و فه‌کۆلینه‌ ژ پیشه‌کی و دوو پشکان

پیکده‌یت. د پشکا ئیکیدا سترانا دیلانکییا کرمانجی

ل دویف پیناسه و زاراڤ و تایه‌تمه‌ندیانقه هاتییه

دیاکرن. پشکا دووی یا تایه‌ته‌ ب فورمین سترانی

و هه‌می فورم ل دویف تایه‌تمه‌ندیین وان هاتییه

دیارکر. ل دوماهی گرنگترین نه‌جامین فه‌کۆلینی

هاتییه‌ ده‌ستیشانکر.

تایبەت ب ڤی جوړی ستراښځه هه مان ناڤی (دیلان⁽⁴⁾) بکارهینایه، دیسان دەمی مروؤ ڤان ستاران دخوینیت یان گوھلیدبیت پهیفا (دیلان) د ناڤ گەلەك تیكستین ڤی جوړی ستراښدا دهیته دیتن. دهیته زانین كو د ناڤ خەلكی ئاساییدا (تایبەتی ل دهڤهرا بههدینان) زاراقی (ستراښین داوهتان) گەلەكی بەربە لافه، بەلی د راستیدا پهیفا (داوهت) پهیفا کا بنیات عه ربیه یان ژ پهیفا (الدعوة) هاتیه وەرگرتن، ب راما نا (داخواز⁽⁵⁾) كو دیلانی ژی ئەڤ تایبەتمەندییه هه بوویه، چونکی خەلك بۆ سەر دیلانی دهاتنه داخواز کړن، یان ژی ژ پهیفا (الدبکة) یا عه ربی ب راما نا (داوهت، گوڤه ند، دیلان⁽⁶⁾) هاتیه وەرگرتن. ژ لایه کی دوپه زاراقی (ستراښین شه هیانان) گەلەكی گونجای نینه، چونکی پهیفا (شه هیان) گەلەك ب کیمی د ناڤ تیكستین سترا نا دیلانکیدا دهیته دیتن، دیسان دبیت شه هیان د بهر هه می جوړین سترا نا را بهیته کړن.

دوو زاراقین دیژی ل باکووری کوردستانی بۆ ڤی جوړی ستاران دهیته گوتن (ئه وژی (دیلوک) و (دورک)ن، ئەڤ سترا نه ژ ئالیی هه نەك ستراښیژانځه دهیته گوتن و ژ ئالیی هه نەك ستراښیژین دیڤه تیته ڤه گه راندن⁽⁷⁾).

1-2- پیناسه یین سترا نا دیلانکی:

د زۆربه یا ژیده راندا سترا نا دیلانکی ل گەل سترا نا کیشدار هاتیه پیناسه کړن، هه رچه نده ئەو گوتن یا راسته و ناهیته پشتگو هکړن، چونکی

هه می ستراښین دیلانکی د کیشدارن. بهلی مهرج نینه هه ر سترا نه کا فولکلوریا کیشدار سترا نا دیلانکی بیت. (مارف خه زنه دار) ل دۆر سترا نا کیشدار دبیزیت: ((ئەم بەشە گۆرانی یه به شیککی یه کجار گرنگ و بلاوه و ئەدگاری تایبەتی ی خوی هه یه (...)) بریتی یه له کۆپلیتیکی کورتی دلداری بۆ مەبەستی ئاواز⁽⁸⁾. ژ لایه کی دیڤه (حجی جعفر) زیده تر ل سەر وه سفکرنا ڤی جوړی سترا نی راوستیایه و دبیزیت: ((سترا نا داوه تا چقه کی هندی بیژی بهرکەتی و دهوله مهنده، ژ تایی سترا نا کوردی، پری رهوشه نبیری یه، پری ئاواز و دهنگین خوش خوشه، نارمانج ژی رهقس و سه مایه، له وما خو خه ملانديه ژ په یقین جوان و شرین، ئاوازی نازک و دلغه کەر، پتر د بهر خه ملا روخساری خورا چوو یه، گەلەك پویته ب ناڤه روکا خو نه کریه⁽⁹⁾)).

ب راما نه کا دی سترا نا دیلانکی گرنگیی گەلەك ب ناڤه روکی نادەت و پتر سه نگا وی یا ل سەر روخساری وی.

(ئه دیب چه لکی) ل دۆر هه ر دوو زاراقین (دیلان) و (گوڤه ند) دبیزیت: ((گوڤه ند و دیلان دوو ناڤین کهفن و ناڤدارین داوه تین کوردینه کو هه ر یهك ژ وانژی بۆ رهنگه کی داوه تان دهیته گوتن، ب ڤی ئاواپی:

- گوڤه ند: ئەو داوه تن یین گران و رتما موزیکی تیدا یا ئارام بیت، وه کی گولشینی، شیخانی، چۆخجان، تلیمه رجان، بیاتی و شامیرانی... هتد.

کیش	هژمارا سترانان	رېژا سهدی
هه‌فت	1282	% 63.622
هه‌شت	403	% 20
دهه	208	% 10.322
شه‌ش	94	% 4.665
بې کیش	13	% 0.645
نهه	8	% 0.397
هه‌فت/هه‌شت	4	% 0.198
یازده	2	% 0.099
سیزده	1	% 0.049
سهرجه‌م	2015	% 100

وه‌کی دیار کیشا (هه‌فت) بر‌گه‌یی ب رېژا ئیکي دهیت و دویتدا کیشین (هه‌شت)، (دهه)، (شه‌ش)، (بې کیش)، (نهه)، (هه‌فت/هه‌شت)، (یازده) و (سیزه) دهین.

د- ((ئه‌ډ سترانه ژ به‌ندان پیک هاتینه، به‌را پتر ژ سی رېژکا پیک دهین، کیش و سه‌روایا وان رېژکا مینا ئیکه))⁽¹⁵⁾.

ه- ((مشه هونه‌ری ره‌وانیژی بکاره‌ینایه، وه‌کو ته‌شیهات (لیکچواندن) و خوازه و خواستن و تواج پو‌شی))⁽¹⁶⁾. ئه‌ډ هونه‌ره ب سڅکی هاتیه بکاره‌ینان، ئانکو وه‌کی هوزانا کلاسیکی دئالوز نین.

پشکا دوویی

فورمین سترانین دیلانکی^(**)

- دیلان: ئه‌و داوه‌تن یین سڅک و رتما موزیکي تیدا یا خورت و له‌زگین بیت، وه‌کی مللانی، عه‌ره‌بکی، بی‌ریوکی، سنجانو و بابله‌کان و ...⁽¹⁰⁾.

1-3- گرنگترین تاییه‌تمه‌ندیین سترانا دیلانکی:

هه‌رچه‌نده وه‌کو پیدفی څه کولین ل سهر سترانا دیلانکی نه‌هاتینه ئه‌نجامدان، چونکی ئه‌و په‌رتووک و به‌ره‌مین به‌رده‌ست زوربه‌یا وان کومځه‌کرن نه‌کو څه کولین، به‌لی ب شیوه‌کی گشتی د شیاندایه ب فی ره‌نگی گرنگترین تاییه‌تمه‌ندیین فی جوړی سترانی دیار بکه‌ین:

أ- سترانا دیلانکی گرنگییه‌کا تاییه‌ت دده‌ته رو‌خساری، ب رامانه‌کا دی ((ژبه‌رکو سترانا دیلانکی بو‌شاهی و دیلانان دهیته څه‌هاندن، له‌ورا پتر خه‌م ژ ناواز و په‌یفا خواری یه، ژ رمان و بیر و هزرا))⁽¹²⁾.

ب- سترانین دیلانکی دبیت گورځه‌ند دبه‌را بهیته‌کرن یانژی نه‌هیته‌کرن، بو‌نمونه هنده‌ک نارینیکین بویکی و سه‌ری زاقای، گورځه‌ند دبه‌را ناهیته‌کرن⁽¹³⁾. به‌لی هه‌میان ئیک سیفه‌ت هه‌یه ئه‌ورژی ئه‌وه، هه‌می ئه‌ډ سترانه دکیشدارن.

ج- کیشا سترانین دیلانکیین کرمانجی زوربه‌یا جاران (دهه) و (هه‌شت) و (هه‌فت) بر‌گه‌یینه⁽¹⁴⁾.

ل گه‌ل ئه‌نجامدانا ئه‌څی څه کولینی مه‌کیشین سترانین دیلانکی زی ده‌ره‌ینایه، کو ب ئه‌څی ره‌نگی بوون^(*):

نه‌چاربووینه ئەو پەرتووکیڤ تیکست ب رینقیسا لاتینی تیدا هاتییه تومارکرن، وان تیکستان بکه‌ینه رینقیسا ئاسایی یا کوردستانا باکور داکو ل گهل تیکستین دی ده‌ه‌ف‌دژ نه‌بن، چونکی رینقیسین جودا دی کارینگه‌یی ل سەر هه‌می هژماره و ریزه‌یان کهن.

ده‌می فله‌کۆلەر سترانا دیلانکی ژ لایبی فورمانقه شلۆقه‌دکته، ئیکسەر هه‌ست دکته کو فورمین وی دبنه دوو جور، فورمین سهره‌کی (به‌ریه‌لاڤ) و فورمین تایه‌ت، مه‌هه‌ولدایه هندی د شیاندا بیت ل دویف هژمارا ریزان ناڤین کوردی و یین تازه بو دابنن، بو نمونه: ل جهی نیقه‌دیران مه‌ زارافی (ریژ، ریژک) بکاره‌ینایه، چونکی گه‌له‌ک ریژین کۆپله‌یان جووت جووت نین (زه‌جی نینن)، له‌ورا وه‌کی دیرین ته‌واو دیارنابن، دیسان د زۆربه‌یا ژیده‌راندا زارافی (ریژ) بو هاتییه بکاره‌ینان. کرنگرتین فورمین سهره‌کیڤ سترانا دیلانکییا کرمانجی، ئەڤین ل خوارینه:

1-2- فورمی دوو ریژی:

د سترانین دیلانکیڤ کرمانجیدا فورمی دوو ریژی ئیکه ژ فورمین ب کیمی ده‌یته دیتن. ئەڤ فورمه ب دوو شیوه‌یان دیاردبیت، شیوی ئیکه‌ی وه‌کی (مه‌سنه‌وی) یا هۆزانا کلاسیکیه، ئانکو ههر جووته‌کی سه‌روایا خو یا تایه‌ت هه‌یه، شیوی دوو کو یی تایه‌ته ب سترانا کرمانجیقه، ئەوه ههر کۆپله‌کا سترانی ژ چوار ریزان پیکده‌یته، د ههر

ب شیوه‌یه‌کی گشتی زۆربه‌یا سترانین دیلانکی ده‌می ده‌یته نفیسین دابه‌شی کۆپله‌یان دبن، ههر وه‌کی مه‌ دیارکری و زۆربه‌یا فان کۆپله‌یان ژ سی ریزکین هه‌فسه‌روا پیکده‌ین. ل گهل فی تیکستی سی ریزکی، پرانییا جاران تیکسته‌کی هه‌فته‌ریژی هه‌یه و د پرانییا ستراناندا ده‌یته دیتن، به‌لی وه‌کو پیدافی به‌حسی وی تیکستی هه‌فته‌ریب د پەرتووکاندا ناهیته‌کرن، یانژی ده‌یته پشتگوهرکرن. ب واتایه‌کا دی زۆربه‌یا سترانان دابه‌شی کۆپله‌یان دبن و ئەڤ کۆپله‌یه ب سهر دوو لایین (راست) و (چه‌پ) دا ده‌یته دابه‌شکرن، لایه‌ک ژ وان ب تنی بو سه‌لیقا سترانی ده‌یته گوتن، دبیت ئەو تیکست بیت یی کورس (یان تاک) د گوتنا سترانیدا فله‌دگیریت، چونکی گه‌له‌ک سترانین دیلانکی که‌سه‌ک دبیزیت و که‌سه‌کی دی فله‌دگیریت، یانژی که‌سه‌ک دبیزیت و کۆمه‌کا که‌سان فله‌دگیرن و دبیت ژی کومه‌ک بیژن و کومه‌ک فله‌گیرن. ئەڤ پارچا هه‌فته‌ریب پرانییا جاران دکه‌ڤیته لایبی چه‌پی و ب ئەرکی سه‌لیقه و موزیکی رادبیت، به‌لی ستران هه‌نه ئەو تیکست ل لایبی راستی دیاردبیت. دیسان دبیت ئەڤ تیکستی هه‌فته‌ریب هه‌مان تیکستی لایبی دیتز بیت، هه‌ردیسان دهنده‌ک سترانین کیما ئەو تیکستی هه‌فته‌ریب نینه.

پیدافییه دیاربکه‌ین کو د فی فله‌کۆلینیدا مه‌ فورمین سترانان ل دویف تیکستی هه‌فته‌ریب (تیکستی موزیکی) ده‌ستنیشانکرینه، له‌ورا ئەم

أ- فورمی دوو ریژی ئاسایی:

فورمی وی ب ئی شیوهیه: أ، ب، ج ج ...
نمونه بو ئی فورمی سترانا (کهوی لال⁽¹⁷⁾):

ئەز پێ چورومە لەوینێ
رازی نەبی چ جاری
ئەز نقستم بێ خەبەر
کتک وی لێر لەمسی
پەنجی تە ژەهرا ماری

کۆپله کیدا ریژا ئیکێ و دووی وەکی ئیک و ریژین
سیی و چواری ژێ دیسان وەکی ئیک، لەورا مه
ناقئ وان کرییه (دوو ریژیا دووباره کری).

کهوی لال بو خورینی
لەوین کو هاتی باری
چو جاری مالەك ل سەر
ئەز نقستم لە پرسی
کتک نەوی تەتاری

چوارژی ب تەمامی وەکی ئیک و ل گەل ریژین
ئیک و دوو د هەفسەروانە. فورمی وی ب ئی
رەنگییه: أ أ أ، ب ب ب، ج ج ج ...
نمونه بو ئی فورمی سترانا (عیلی بارکر⁽¹⁸⁾):

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیک و ریژین سی و

ئەو فورمە دوو ریژی دووباره کری:

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیک و ریژین سی و

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیک و ریژین سی و

ئەو فورمە دوو ریژی دووباره کری:

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیک و ریژین سی و

دبەرەتدا فورمەکی دوو ریژییە، ئەڤ چەندە ژى دزفريتەڤە بۆ شىوازی گۆتتا سترانى کوب جوق جوق دەیتە گۆتن لەورا هەر ریژەك دوو جاراً دووبارە دبیت.

وەكى د نمویندا دیار هەر كۆپلەیهك ژ چار ریژان ئیکدەیت، ریژین ئیک و دوو ب تەمامی وەكى ئیک دووبارە دبن، دیسان ریژین سى و چار ژى ب تەمامی وەكى ئیک دووبارە دبن، ئانكو

ریژی ژ فورمی دوو ریژی بەربەلاشترە. ئەڤ فورمە ب چەند شىوەیان دیاردبیت کو ئەڤین ل خوارینە: **أ- سى ریژیا تەواو:**

هژمارە و ریژەیا سەدى یا فورمی دوو ریژی د سترانین دیلانکین کومانجیدا ب فى رەنگیە:

جۆرى فورمى	هژمارا سترانان	ریژا سەدى
دوو ریژی	10	0.496 %

مەبەست ژى ئەو فورمە یى هەر كۆپلەك ژ سى ریژین هەڤسەروا پیکدەیت و ژ سەروایا ریژین دى دجودانە، فورمژى ب فى شىوەیه: أ أ، ب ب،

2-2- فورمی سى ریژی:

ج ج ج ...
نموونه بۆ فى فورمی سترانا (هۆی شەنگە⁽¹⁹⁾):

ژ ناڤى وى دیارە کو هەر كۆپلەیهك ژ سى ریژان پیکدەیت و د سترانا کومانجیدا فورمی سى

هۆی شەنگە شەنگە ئاغاو شەنگە
سەر ملی گرانە ل ملا حەفت رەنگە
لو مپرو چبکم دیوانەك تەنگە

هۆی بینن هۆی بینن شەکراغای بینن
کورک و قاپویتا ل ملا ب وەرینن
ئەگەر نەهاتو کەڤیلا بینن

سەرى دیوانى ژ دیوانى و پیدە
شەکراغا شەنگە مەشیابى تیدە
پۆلیس فەلە بى خەنجەرەك لیڤە

ب- سى ریژیا تەماما زیڤە کرى (پاش سەروا):

د ھندەك سترانیڤ كرمائجیدا ل گەل ھەر ریزە كا تایبەتمەندیە كی ددەتە سترانی و ژ فورمیی دی سی ریزی (پاش سەروایەك) ھەبە و ئەقە جودادكەت، وەكی سترانا (بۆر بۆر⁽²⁰⁾):

بۆر ھاتیە ژ كولە كی بۆر بۆر
شەوقی دایە دۆشە كی بۆر بۆر
شەوتاندى دلکی كە كی بۆر بۆر

بۆر ھاتیە ژ حەوشی یۆ بۆر بۆر
شەوقی دایە مەرشی یۆ بۆر بۆر
شەوتاندى دلکی دی یۆ بۆر بۆر

بۆر ھاتیە ناڤ مالا بۆر بۆر
شەوقی دایە خرخالا بۆر بۆر
شەوتاندى دلکی خالا بۆر بۆر
سترانا (کنگا من⁽²¹⁾) ژى ب ھەمان شیۆەبە.

ج- سی ریزی جوت دووبارە کری: ھەمی کۆپلاندە وەکی ئیکن، لەورا فورمی وی ب
د فی جۆریدا ھەر کۆپلەبەك ژ نەھ ریزان فی شیۆەبە: أ ب ب، أ ب ب، أ ب ب، أ ب ب، ج ب ب،
پینکدھیت، ریزی ئیک و چوار و ھەفت د ھەر ج ب ب، ج ب ب، ج ب ب ...
کۆپلە کیدا دەھەفسەروانە و ریزی دی ھەمی و د نمونە بۆ فی جۆری سترانا (ھەمکۆ دینۆ⁽²²⁾):

ئەز ترحوکی بالەتە مە
ھەمکۆ دینۆ، ئەز یا تە مە لاو کۆ دینۆ، ئەز یا تە مە
ئەز ناڤ رەزی باغی تە مە

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز به‌رتیلا براییّ خوه مه

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز یا ته‌مه یا ته نینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز کۆتروکا چه‌نگ نه‌خشینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز کووفی مه که‌دی نینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

د- سیّ رێژیا به‌ند: کۆپلاندا ده‌ه‌ه‌سه‌روانه، فورمیّ ویّ ب‌ فی ره‌نگییه:

د‌ فی جوّریّ سیینه‌یی‌دا رێژا سییّ د‌ هه‌می أ‌ ب‌، ج‌ ج‌ ب‌، د‌ د‌ ب‌ ...

کۆپلاندا وه‌کی ئی‌که، رێژین ئی‌ک و دوو د‌ هه‌می نمونه بوّ فی جوّری س‌ترانا (سولتانی)⁽²³⁾:

په‌زیّ بابا ره‌شه ره‌شه

ویّ ب‌ گه‌لیادا دمه‌شه

ده‌م لیّ لیّ لیّ سولتانیّ

په‌زیّ بابا شینه شینه

ویّ ب‌ گه‌لیادا دئینه

ده‌م لیّ لیّ لیّ سولتانیّ

په‌زیّ بابا سپیه سپیه

ویّ ب‌ گه‌لیادا هاتی یه

ده‌م لیّ لیّ لیّ سولتانیّ

هژماره و ريزه‌يا سه‌دي يا فورمي سي ريزي د سترانا ديلائنگيدا ب في رهنگييه:

جوري فورمي هژمارا سترانا ريزا سه‌دي	سي ريزي
48	2.382 %

سترانا ديلائنگيدا گه‌له‌کن، ب في رهنگي ل خواري:

ا- چوار ريزيا ته‌واو:

ژ نافي وي دياره كو ههر كۆپله‌ك ژ چوار ريزين هه‌فسه‌روا پيكدهييت، سه‌روايا ههر كۆپله‌كي ژ سه‌روايا كۆپله‌يا ديتر يا جودايه، فورمي ويژي ب في رهنگييه: ا ا ا، ب ب ب، ج ج ج ...

نمونه بو چوار ريزيا ته‌واو سترانا (هه‌ي عه‌مه‌رو⁽²⁴⁾):

2-3- فورم چوار ريزي:

چوار ريزي ئيکه ژ فورمين به‌ربه‌لاؤ د هه‌مي جورين ستران و هوزانين كورديين كه‌فن و نويدا. د سترانا كرمانجي ژيدا گه‌له‌ك ستران ل دويغ في فورمي هاتينه فه‌هاندن. شيوه‌يين چوار ريزي د

هه‌ي عه‌مه‌رو دينو عه‌يشو لي جواني

تول فيره چ دكي ل بهر ئه‌يواني

ب چافكو كيت رهش نه‌كه گرياني

خفتانم نينه پي بچم سه‌يراني

چوومه زاخوكي زاخوك تو نه‌بي

چوومه دهوكي دهوك ههر وه‌بي

چوومه مويسلي سه‌ر هه‌هه‌ري بي

ئه‌ز چووم به‌غدايي بانگه‌كي سه‌بي بي

ده‌سپيكي د ههر كۆپله‌كي‌دا ده‌ه‌فسه‌روانه، فورمي

وي ب في رهنگييه: ا ا ا، ب، ج ج ج، د د د

ب ...

ب- چوار ريزيا به‌ند:

چوار ريزيا به‌ند ژ چوار ريزان پيكدهييت و ريزا چواري د هه‌مي كۆپله‌ياندا، يان وه‌كي ئيكن يانزي د هه‌فسه‌روانه، ژ لايه‌كي دويغه ههر سي ريزين

نمونه بۆ چوار ریژیا به‌ند سترانا (بینه دەری²⁵):

بینه دەری ل خانی
سیار کەن و ل جانی
پیروژ کەن ل خودانی
ئەمی چووین مالی ئاڤا

بینه دەری ژ کەپری
سیار کەن و له هیستی
پیروژ کەن و له دەزگری
ئەمی چووین مالی ئاڤا

ج- چوار ریژیا نەتەواو: (الرباعی)، وەکی چوارینین بابە تاهری هەمەدانی،
ح- د فی فورمیدا هەر کۆپلەکا سترانی ژ چوار فورمی وی ب فی رەنگییه: أ ب أ، ج ج د ج، ه ه
ریژان پیکدهیت، ریژا سیی د هەر کۆپلەکیدا یا و ه ...
بی سەر وایه، د هەر کۆلیهیه‌کا چوار ریژیدا ل ریژا نمونه بۆ چوار ریژیا نەتەواو سترانا (دەلیوگدی)
سیی دووبارە دبیته‌فه، بەلی هەر سی ریژین دی حەنۆکی²⁶:
دەه‌فسەر وانه. د هۆزانا کلاسیکیدا دبیژنی

دەلی و دەلی گدی حەنۆکی

تیر نینی شەمامۆکی
من دقیت حەنی راموسم
ل ناڤ بهینا شەهەرۆکی

حەنو دیت و ژ مغارا
مەمک قوتیا چخارا
من دقیت حەنی راموسم

ل ناؤ ئیلکهك سوارا
بهریّ خانی نیوگزه
پشتا خانی نیوگزه
من دهست ئافیت كه‌ماخا
پشت و بهریت ویّ مزه

ج- چوار ریژیا تایهت (چوار ریژیا جووت د کۆپله‌ییدا دهه‌فسه‌روانه، دیسان ریژین ئیک و ده‌سپیکا دووباره‌کری):
جوړه‌کیّ چوار ریژیّ د سترانا دیلانکیدا فورمیّ شیّ چوار ریژیّ ب فی ره‌نگییه: أ أ أ، ب
گه‌له‌کا به‌به‌لافه. ژ هه‌می جوړین دیین چوار ب ب ب، ج ج ج ج ...
ریژیین دی جوداتره، چونکی د فی چوار ریژییدا نمونه بوّ چوار ریژیا تایهت سترانا
هه‌ر کۆپله‌ك ژ چوار ریژان پیکدهیت و هه‌می ریژ (جاره‌ك⁽²⁷⁾):

جاره‌ك من گوتیّ تو وهره ل ئه‌یوانیّ
دو جار من گوتیّ تو وهره ل ئه‌یوانیّ
شمکوکیّ بیخه‌گریده‌کتانیّ
یاریّ ته‌مه خودانا كه‌سره‌وانیّ

جاره‌ك من کوتیّ تو وهره ل ناؤ ره‌زی
دو جار من گوتیّ تو وهره ل ناؤ ره‌زی
ئاگره‌کی هلكه‌تلکوکیّت من ته‌زی
ئه‌ز یارا ته‌مه شفانیّ ل به‌ر په‌زی

جاره‌ك من گوتیّ تو وهره ل سه‌ردکه
دو جار من گوتیّ تو وهره ل سه‌ردکه

به ژنا ته زرافه ته شیبهی تیرکه
چاقین ته د رهشن ته شیبهی قدکه

- جوداهیا فورمی (أ) ل گهل بی (ب) نه وه، د فورمی (أ) دا د ههر ریژه کیډا په یفه کا سهروایی ههیه ژ سهروایا ریژین دیتز یا جودایه، بهلی د فورمی (د) دا و ژبه رکو ریژین نیکی و دوویی وه کی نیکن، له ورا په یقین وانین سهروایی ژی وه کی نیکن. هژماره و ریژه یا سه دی یا فورمین چوار ریژی د ستزانا دیلانکیډا ب فی رهنگینه:

فورم	جوزی فورمی	هژمارا سرانان	ریژا سه دی
چوار ریژی	چوار ریژی	30	1.488 %
چوار ریژیا تایهت		84	4.168 %
سهرجهم		114	5.657 %

4-2- فورمی پینج ریژی:

د ستزانا دیلانکیډا فورمی پینج ریژی ههیه، بهلی گهله کی کیمه و نهؤ فورمه دوو شیوهیان وه ردگریت، ب فی رهنگی:
أ- پینج ریژیا نه ته و او:
د فی فورمیدا ههر کۆپله ک ژ پینج ریژان پینکدهیت، ریژا چواری ژ ریژین دی یا جودایه، بهلی نه و ریژا چواری یا هه فیشکه د ناقبه را هه می کۆپله یاندا و ریژا پینجی ژی هه مان دوو باره کرنا ریژا سییی یه. ژ لایی خوځه ریژین دین کۆپله یی هه می دهه قسه روانه و ریژین سی و پینج ب ته مامی وه کی نیکن، فورمی وی ب فی رهنگیه: أ أ ب أ، ج ج ج ب ج، د د د ب د ...

نموونه بو پینج ریژیا نه ته و او ستزانا (لی لی بووکی)⁽²⁸⁾:

بووکا مه وهر ناکه
چارکی ل خو ه ناکه
مالباقی ژ بیر ناکه
لی لی بووکی لی لی بووکی
مالباقی ژ بیر ناکه

هه سپی من ل خه نده گی
زین باقی کیله گی
یاریا محمه د به گی

لی لی بووکی لی لی بووکی

یاریا محەمەد بە گئی

ب- پینجی ریژی تاییەت:

ئیکن و ب هەمان شیۆه ریژین چوار و پینج ژى ب تەمامی وەکی ئیکن، نمونە بو فی فورمی سترانا (ئەو کی ل سەر دەرگە⁽²⁹⁾):

پینج ریژیهك د سترانا دیلانکیدا هەیه گەلەکا تاییەتە و وەکی هیچ جوړەکی دی پینج ریژی نینە، چونکی هەر کۆپلەك ژ پینج ریژان پینکدھیّت، ریژین ئیک و دوو و سى د هەمی کۆپلاندا وەکی ئیکن، دیسان ریژین ئیک و دوو ب تەمامی وەکی

ئەو کی ل سەر دەرگە، دەرگە چووێه ژۆری

حەنیفی ل سەر دەرگە، دەرگە چووێه ژۆری

شاشکا خوہ گریدا، شەش گول دایە دۆری

ئەمی ب قوربان کین چاویشی قەرەقۆلی

ئەمی ب حەیران کین چاویشی قەرەقۆلی

ئەو کی ل سەر کورسی، کورسی چووێه ژۆری

حەنیفی ل سەر کورسی، کورسی چووێه ژۆری

شاشکا خوہ گریدا، شەش گول دایە دۆری

ئەمی ب قوربان کین چاویشی ئیستەمبۆلی

ئەمی ب حەیران کین چاویشی ئیستەمبۆلی

هژمارە و ریژەیا سەدی یا فورمی پینج ریژی د سترانا دیلانکیدا ب فی رەنگیە:

جۆری فورمی	هژمارا سترانا	ریژا سەدی
پینج ریژی	4	0.198 %

دووبارە کرى) ل سەر دانایە، چونکی هەر کۆپلەیهك ژ شەش ریژان پینکدھیّت^(***)، هەر ریژەك د سترانیدا ب تەمامی وەکی ریژا دوێقدایە، ئانکو

2-5- شەش ریژیا جووت دووبارە کرى:

د سترانا فولکلوریدا فورمەکی گەلەکی بەربەلاؤ هەیه، مە ناڤی (شەش ریژیا جووت

هەر جووتکه‌کا دوو ریژی ب ته‌مامی وه‌کی ئیکن. ب فی ره‌نگیه: أ أ أ أ، ب ب ب ب ب،
 ژ لایه‌کی دویفه ژ فورمی (دوو ریژیا دووباره‌کری) ج ج ج ج ج ...
 یا جودایه، چونکی د فی فورمیدا هەر کۆپله‌ک ژ نمونه بۆ شه‌ش ریژیا جووت
 شه‌ش ریژان پیکده‌یت نه‌کو چواران، فورمی وی دووباره‌کری سترانا (خه‌زالم⁽³⁰⁾):

خه‌زالم خه‌زالا ل نه‌یلا ده‌لام ده‌لالا ل نه‌یلا
 چ بچه‌رم چ بمه‌شم لنا‌ف عیلا چ بچه‌رم چ بمه‌شم لنا‌ف عیلا
 عاشقم خودانا سمیلا عاشقم خودانا سمیلا

خه‌زالم خه‌زالا ل زه‌فی یی ده‌لام ده‌لالا ل زه‌فی یی
 چ بچه‌رم چ بمه‌شم بکه‌فی یی چ بچه‌رم چ بمه‌شم بکه‌فی یی
 عاشقم خودانا که‌فی یی عاشقم خودانا که‌فی یی

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمی شه‌ش ریژیا
 جووت دووباره‌کری د سترانین دیلانکیین
 فولکلوریدا ب فی ره‌نگیه:
 هژماره ریژا سه‌دی
 305
 شه‌ش ریژیا جووت دووباره‌کری
 15.136 %

أ- چه‌پ یی شه‌ش ریژی دووباره‌کری:

د فی فورمیدا کۆپله ژ شه‌ش ریژان پیکده‌یت،
 سی ل لایه‌ راستی و سی ل لایه‌ چه‌بی، هه‌می
 ریژین لایه‌ چه‌بی وه‌کی خو دووباره‌دبن، ئانکو
 لایه‌ راستی ل دویف سیسته‌مه‌کی کۆپله‌یی دچیت
 و سه‌روایین خو یین تاییه‌ت هه‌نه، به‌لی لایه‌ چه‌بی
 وه‌کو خو دووباره‌دبیت. گرنگترین فورمی چه‌پ

2-6- فورمین چه‌پ یین دووباره‌کری:

زۆربه‌یا سترانین فولکلوری ل دویف
 سیسته‌مه‌کی دچن، د وی سیسته‌میدا لایه‌ چه‌بی
 تیدا دووباره‌دبیت، ب واتایه‌کا دی نه‌و فورمین
 سترانی یین لایه‌ چه‌بی تیدا دووباره‌دبن و ب

یئ شەش ریژی دووباره‌کری ب فی رهنگیه: أ ب
 أ ب أ ب، ج ب ج ب ج ب، د ب د ب د ب
 نمونه بو فورمی چهپ یئ شەش ریژی
 دووباره‌کری سترانا (وه‌لاتۆ⁽³¹⁾):
 ...

هۆ وه‌لاتۆ وه‌لاتۆ
 من حه‌رامۆ میراتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 ئەز چۆم یارک نه‌هاتۆ

هئ ئەز چۆم وه‌لاتی بینم
 نیسک و نۆکا لی بچینم
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 به‌رانا لی بچه‌رینم

ئەز چۆم وه‌لاتی سه‌حکه‌م
 نیسک و نۆکا بی وه‌رکه‌م
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 لئ له من وه‌لاتۆ
 دا به‌رانا ئیدارکه‌م

ب- چهپ یئ جووت دووباره‌کری:
 ئەف فورمه‌ژی نیژیکی (چهپ شەش ریژی
 دووباره‌کری)یه، به‌لی جوداهیا وان نه‌وه، د فی
 فورمیدا هه‌ر کۆپله‌ک ژ دوازه‌ ریژان پیکده‌یت
 شەش ل لایئ راستی و شەش ل لایئ چهپ، به‌لی د
 فورمی (چهپ شەش ریژی دووباره‌کری) هه‌ر
 کۆپله‌ک ژ شەش ریژان پیکده‌یت سی ل لایئ
 راستی و سی ل لایئ چهپ.
 د فی فورمیدا هه‌می ریژین لایئ چهپ و ه‌کی خو
 د هه‌می کۆپلاندنا دووباره‌دبن، به‌لی ل لایئ راستی
 هه‌ر دوو ریژ ب ته‌مامی وه‌کی ئیکن، ئانکو وه‌کو
 خو دووباره‌دبن، پاشان دوو ریژین دی ده‌ین کو

ئهوژی وه کی ئیکن، پاشان دوو ریژین دی دهین و
 ئهوژی وه کی ئیکن و ژ ریژین پیش خو د جودانه،
 هه‌ر شه‌ش ریژین لایئ راستی دهه‌فسه‌روانه، فورمی
 وی ب فی ره‌نگییه: أب أب أب أب أب أب،
 ج ج ج ج ج ج ج ج ج ج ج ج ب، د ب د ب
 د ب د ب د ب د ب ...
 نمونه بو فی فورمی ستزانا (میمی)⁽³²⁾:

های میمی میمی میمی	میمی کورتی ته‌مامی
های میمی میمی میمی	میمی کورتی ته‌مامی
حه‌وشی هه‌تا هه‌ریمی	میمی کورتی ته‌مامی
حه‌وشی هه‌تا هه‌ریمی	میمی کورتی ته‌مامی
خودی نه‌شیام چو بیمی	میمی کورتی ته‌مامی
خودی نه‌شیام چو بیمی	میمی کورتی ته‌مامی
حه‌وشا میمی ب که‌زانه	میمی کورتی ته‌مامی
حه‌وشا میمی ب که‌زانه	میمی کورتی ته‌مامی
که‌مه‌را میمی ب سه‌دانه	میمی کورتی ته‌مامی
که‌مه‌را میمی ب سه‌دانه	میمی کورتی ته‌مامی
ره‌فاند بره زۆزانه	میمی کورتی ته‌مامی
ره‌فاند بره زۆزانه	میمی کورتی ته‌مامی

ج- چه‌پ یی شه‌ش ریژی دووباره‌کریی
 فه‌گه‌ریای:
 فورمی وی وه کی (چه‌پ یی جوت
 دووباره‌کری)یه، تنی جوداهییان وان د لایئ
 چه‌پیدا‌یه، چونکی د فی فورمیدا لایئ چه‌پی ژ دوو
 جوړه ریژان پیکدهیت و ب شیوه‌کی فه‌گه‌ریای
 (دهوری) نه‌ؤ ریژه دده‌نه دویف ئیکدا ل لایئ
 چه‌پی. دیسان لایئ راستی هه‌ر جووته‌ک وه کی خو
 دووباره‌دبن، له‌ورا مه‌ ناخی وی کریه
 (دووباره‌کریی فه‌گه‌ریایی). گرنگترین فورمی وی

ب فی رهنگیه: أب أج أب أج أب أج، د ب
ه ب د ب د ب ه ب ...

هه ی مالی من مالی من	چوخی ل خولیا بهرانو
هه ی مالی من چوخی جانو	چوخی ل خولیا بهرانو
هه ی مالی من مالی من	من رستو یو ب تلیانو
هه ی مالی من چوخی جانو	من رستو یو ب تلیانو
هه ی مالی من مالی من	دایمه دهستی ژن جوانو
هه ی مالی من چوخی جانو	دایمه دهستی ژن جوانو

هه ی مالی من مالی من	چوخی ل خولیا بهرخکا
هه ی مالی من چوخی جانو	چوخی ل خولیا بهرخکا
هه ی مالی من مالی من	من رستو یو ب تلکا
هه ی مالی من چوخی جانو	من رستو یو ب تلکا
هه ی مالی من مالی من	دایمه دهستی کچکا
هه ی مالی من چوخی جانو	دایمه دهستی کچکا

د فی فورمیدا کۆپله ژ شهش ریژان پیکدهیت،
هه ر سی ریژین لایه راستی دهه فسه روانه، لایه
چه پ ژ پارچه یه کا بچویکت ژ لایه راستی
پیکدهیت و وه کی خو د هه می کۆپله یاندا
دووباره دبیت، فورمی وی ب فی رهنگیه: أب أ
ب أب، ج ب ج ب ج ب، د ب د ب د ب ...
نمونه بو فی فورمی سترانا (حله³⁴):

د- چه پ ی شهش ریژی زیده کریه فه گه رای:

د فی فورمیدا لایه چه پی ژ لایه هژمارا
برگه یانقه هندی لایه راستی نینه، نانکو وه کی پاش
سهروایه کییه و ریژ تهواو نینن. نه ژ فورمه ژی دبیته
دوو شیوه:

1. چه پی شهش ریژی زیده کری:

یار حله	حله حله لیمایی
یار حله	ماری پیقه دایه
یار حله	نه گه هشت روژ ئافایه
یار حله	کله کا به فریو

يار حهلیّ وا ب ئافیّ دا تیۆ
 يار حهلیّ قودره تا خودیۆ

- فورمه کیّ دی ژی ییّ وه کی ییّ (چهپ ییّ شهش ریژیی دووباره کرییّ څه گه ریای) ههیه، بهلیّ د فی فورمیدا لایيّ چهپيّ ژ لایيّ راستي کورتتزه و ب شیوه کیّ څه گه ریای دووباره دبیت، لایيّ چهپيّ ییّ زیده کریه، ئانکو ییّ کورته، دیسان نه گهر وه کی

هژمارا ریژان به ریخۆ بدهینی دبیته (12) ریژ، فورمی ویّ ب فی رهنگییه: أب أ ج أب أ ج أب أ ج، د ب د ج د ب د ج د ب د ج ...
 نمونه بوّ فی فورمی سترانا (مامر⁽³⁵⁾):

هۆ مامۆ	مامر مامر مامر
پسمامۆ	مامر مامر مامر
هۆ مامۆ	خهلکی يارا ته بر
پسمامۆ	خهلکی يارا ته بر
هۆ مامۆ	تو هیلای مسافر
پسمامۆ	تو هیلای مسافر
هۆ مامۆ	ههړه دهريا ژۆري
پسمامۆ	ههړه دهريا ژۆري
هۆ مامۆ	تفهنگا دهستك ب مۆري
پسمامۆ	تفهنگا دهستك ب مۆري
هۆ مامۆ	بكوژه بهله سوّري
پسمامۆ	بكوژه بهله سوّري

دبیت د هندهك زیده کریاندا (یانژی د نمونین ئاساییدا) لایيّ چهپيّ ییّ زیده کری ژ لایيّ هژمارا بر گه یانقه هندی یهك نه بن، بوّ نمونه سترانا (ههريّ بنه فشی⁽³⁶⁾) زیده کریین ویّ یین لایيّ چهپيّ هندی یهك نینن، ریژهك دبیته (پینج) بر گه و ریژا دی (دهه) بر گه و نهؤ زیده کرییه ههتا دو ماهییا سترانی ب شیوه کیّ څه گه ریای بهردهوام دبن:

وهز چومه دولا ب كه فوته	ههري بنه فشي
گه هشتم دولا ب كه فوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي
دو تهيرا هاي گوته گوته	ههري بنه فشي
دو تهيرا هاي گوته گوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي
گوشت خوارو ههستي فهر پوته	ههري بنه فشي
گوشت خوارو ههستي فهر پوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي

2. چه پ يي كۆپله يي دووباره كرى:

د في فورمى سترانيدا، لايي چه پي ب شيويه كي كۆپله يي دووباره دبیت، نانكو ههر كۆپله يه كي تاييه تمه ندیا خو ههيه و يا جودايه ژ كۆپله يين دى. نهؤ فورمه گه لهك شيويه يان ب خو فقه دگريت، نه في ل خوارى شيويه كي في فورميه: أ أ أ أ أ أ، ب ب ب ب ب ب، ج ج ج ج ج ج ...
 نمونه بو في فورمى سترانا (تهختي فهريق⁽³⁷⁾):

دار بهنو كه دار بهنو كه	تهختي فهريق دار بهنو كه
مه ليدان بزمار و تو كه	تهختي فهريق دار بهنو كه
پيشيا شهري چو دهوكه	تهختي فهريق دار بهنو كه

دار هزيره دار هزيره	تهختي فهريق دار هزيره
مه ليدان بزمار هير هيره	تهختي فهريق دار هزيره
پيشيا شهري چو جزيره	تهختي فهريق دار هزيره

هژماره و ريژه يا سهدي يا فورمى چه پ د سترانا ديلا نكيديا ب في رهنگينه:

هژمارا سزانا	ریژا سەدی	جۆری فورمی
520	25.806 %	چەپ یی شەش ریژی دوو باره کری
37	1.836 %	چەپ یی جوت دوو باره کری
497	24.665 %	چەپ یی شەش ریژی دوو باره کریی فەگه‌ریای
179	8.883 %	چەپ یی شەش ریژی زینده کریی فەگه‌ریای
77	3.821 %	چەپ یی کۆپله‌یی دوو باره کری
1310	65.012 %	سەر جەم

7-2- فورمیین راست یین دوو باره کری:

مه‌به‌ست ژئی ئەو سزانیین یین لاییی راستی تیدا دوو باره‌دبن، ئانکو به‌رۆفاژی فورمی سزانیین چەپن، چونکی لاییی راستی ب شیوه‌کی ژ شیوه‌یان تیدا دوو باره‌دبن. ئەو فورمه وه‌کی یی چەپ یی به‌ره‌لا فەنینه. گرنگترین فورمیین راست یین سزانا فولکلوری ئەفین ل خورائنه:

أ- راست یی شەش ریژی دوو باره کری:

ب ته‌مامی وه‌کی فورمی (چەپ یی شەش ریژی دوو باره‌کری)یه، ب تنی جوداهی ئەوه د فی فورمیدا لاییی راستی وه‌کی خو دوو باره‌دبیت، فورمی وی ب فی ره‌نگییه: أب أب أب، أ ج أ ج أ ج، أ د أ د ...
نمونه بو فی فورمی سزانا (عه‌شوک⁽³⁸⁾):

عه‌شوک یی جوانی

هه‌لکه‌نگی هه‌تا که‌نگی

مه‌مک هه‌یکه‌ت فه‌ره‌نگی

چت خرن ناچنه چه‌نگی

دیرا فه‌لا بچیکه

ده‌ر که‌فتن جوته‌ک بیکه

چافی من لیا بچیکه

دیرا فه‌لا مه‌زنه

ده‌ر که‌فتن چوتە‌ک ژنه

یا مه‌زن دوستا منه

عه‌یشوکی یا جوانی

عه‌یشوکی یا جوانی

عه‌یشوکی یا جوانی

چه‌بی دیاردبیت و لایی راستی وه‌کی خو
دوو‌باره‌دبیت، فورمی وی ب فی ره‌نگییه: أ ب أ
ب أ ب أ ب أ ب، أ ج أ ج أ ج أ ج ...
نموونه بو فی فورمی سترانا (کاروانه⁽³⁹⁾):

ب- راست بی جووت دووباره‌کریی دوازده
ریژی:

ئه‌و فورمه زی دیسان وه‌کی فورمی (چه‌پ بی
جووت دووباره‌کری)یه، به‌لی دووباره‌کرنا هەر
دوو ریژین وه‌کی ئیک د هەر کۆپله‌کی‌دا ل لایی

هات کاروانه کاروانه

هات کاروانه هات کاروانه

هات کاروانی گهر گهری

هات کاروانی گهر گهری

ده‌ینا بنیا بیده‌ری

ده‌ینا بنیا بیده‌ری

فاتماکی گۆت یا جوانی گۆت

هات کاروانی ریناسی

هات کاروانی ریناسی

ده‌ینا بنیا بیتاسی

ده‌ینا بنیا بیتاسی

کرمه قولپا چه‌یاسی

کرمه قولپا چه‌یاسی

فاتماکی گۆت یا جوانی گۆت

ئه‌و فورمه زی، دیسان وه‌کی بی (چه‌بی جووت
دوو‌باره‌کریی زیده‌کریی فه‌گهریای)یه، به‌لی
جوداهی ب تنی د وی چه‌ندی‌دایه، کو د فی

ج- راستی جووت دووباره‌کریی زیده‌کریی
فه‌گهریای (دوازده ریژی):

فورمیدا پارچا زیده‌کری دکه‌فیته لایئ راستی، فورم
 ب‌فی ره‌نگییه: ا ب ج ب ا ب ج ب ا ب ج ب،
 ا د ج د ا د ج د ا د ج د ...

نمونه بو فی فورمی سترانا (های های
 مه‌مؤ⁽⁴⁰⁾):

های های مه‌مؤ	عه‌باسی خوش عه‌باسی
ژارؤ مه‌مؤ	عه‌باسی خوش عه‌باسی
های های مه‌مؤ	کورته کی ل سهر کراسی
ژارو مه‌مؤ	کورته کی ل سهر کراسی
های های مه‌مؤ	دای کوره بی نه‌نیاسی
ژارؤ مه‌مؤ	دای کوره بی نه‌نیاسی

های های مه‌مؤ	مه‌هینا مه‌مؤی کومی‌ده
ژارؤ مه‌مؤ	مه‌هینا مه‌مؤی کومی‌ده
های های مه‌مؤ	ده‌ری قه‌سری گری‌ده
ژارو مه‌مؤ	ده‌ری قه‌سری گری‌ده
های های مه‌مؤ	دای کوره بی رم لی‌دا
ژارؤ مه‌مؤ	دای کوره بی رم لی‌دا

د- راست یئ کۆپله‌یی دووباره‌کری:
 د فی فورمیدا لایئ راستی ب شیوه‌یه‌کی
 کۆپله‌یی دووباره‌دبیت، ئانکو ههر سی ریزین لایئ

راستی د ههمی کۆپله‌یاندا وه‌کی ئیکن، لایئ چه‌بی
 د ههر کۆپله‌کی‌دا ده‌ه‌فسه‌روانه، نمونه بو فی
 فورمی سترانا (هه‌یلا جزیری⁽⁴¹⁾):

هه‌یلا جزیری	که‌له‌ک به‌ردانو
ل کفر زه‌مانی	خیفته‌ت فه‌دانو
چاف‌کی‌ت خه‌جو‌کی	ژ به‌ر کلی مانو
خه‌ملا جزیری	که‌له‌ک فه‌ر‌ه‌ستن

ل کفر زه‌مانی

چافکیت خه‌جوکی

خه‌هت فه‌به‌ستن

ژ بهر کلی ژ که‌ستن

سهرجه‌م	101	% 5.012
---------	-----	---------

2-8- فورمین تایهت:

هنده‌ک سترانین دیلانکی فورمه‌کی تایهت هه‌یه و گه‌له‌کی ری‌ک‌خسته‌یه، ئانکول دویف سیسته‌مه‌کی دیارکری هاتینه دانان، به‌لی ئە‌ه‌ فورمه ژ سترانه‌کی بو ئیکا دی دجیاوازن، ژ لایه‌کی دیفه هژمارا سترانین ل سهر فان فورمان هاتینه دانان گه‌له‌ک دکیمن، له‌ورا مه ژ فورمین سهره‌کی جودا‌ک‌رینه.

هه‌می سترانین تایهت وه‌کی ئیک نینن، به‌لکو ههر سترانه‌کی یان هژماره‌کا سترانان فورمه‌کی تایهت هه‌یه. بو نمونه گه‌له‌ک ژ فورمین چوارینه به‌ندین سترانا فولکلوری وه‌کی (ته‌رصیعا) هۆزانا کلاسیکینه، ئانکو ئە‌گه‌ر ههر دوو ریژان پیکفه وه‌ر‌ب‌گ‌رین دی وه‌کی یا کلاسیکی بن، نمونه بو فی فورمی سترانا (تل زه‌ندان⁽⁴²⁾):

- د گه‌له‌ک سترانین دیلانکیین فولکلوریدا، دبیت درپوه‌کیدا په‌یقه‌ک یا جودا بیت وه‌کی (هه‌یلا) و (خه‌ملا) کو دوو په‌یقین جودانه لی سه‌لیقه و کی‌شا وان ئیکه، ئە‌فه دیارده‌کا به‌ربه‌لا‌فه د سترانا دیلانکییا فولکلوریدا.

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمین راست د سترانا دیلانکییدا ب فی ره‌نگینه:

جۆری فورمی	هژمارا سترانان	ریژا سه‌دی
راستی شه‌ش ریژی	15	% 0.744
دووباره‌کری		
راستی جووت	32	% 1.588
دووباره‌کری		
راستی جووت دووباره‌کری	16	% 0.794
زیده‌کری فه‌گه‌ریای		
راستی کۆپله‌یی	38	% 1.885
دووباره‌کری کۆپله‌یی		

من وی‌کری ژ باژیره

تل زه‌ندان بازنی زهر

بازنی یارا من زیره

ناچه زه‌ندی یاریره

بازنی یارا من زیقه

ناچه سهر زه‌ندی سپی فه تل زه‌ندان بازنی زهر

بازنی یاری پیلایه من بر و جهم هۆستایه

زه‌ندی دهستی ره مایه تل زه‌ندان بازنی زهر

فورمین تایبته 67 3.325 %

- جوداهییای فی فورمی ل گهل فورمی دوو ریژی

دووباره‌کری نه‌وه، د فورمی دوور یژی
دووباره‌کریدا ریژا ئیکی و دوویی وه‌کی ئیکن،
دیسان ریژا سییی و چاری ژی وه‌کی ئیکن، به‌لی د
فی فورمیدا تنی ریژا چاری د ههر کۆپله‌یه‌کیدا
وه‌کی خو دوباره دبیت، کو د فی سترانیدا (تل
زه‌ندان بازنی زهر)ه.

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمین تایبته د
سترانا دیلانکیدا ب فی ره‌نگینه:

9-2- سترانین بی فورم:

هژماره‌کا سترانان دبی سه‌روانه و دبیتژی دبی
کیش و سه‌روا بن. ب واتایه‌کا دی هیچ فورمه‌کی
دیاریکری بی سه‌روایی نینه، له‌ورا مه ژ سترانین
دیتز جوداکرینه و ههمی ل ژیر ناخی سترانین بی
فورم داناینه. نه‌قال خواری پارچه‌یه‌که ژ سترانا (ده
لوی لوی زافا⁽⁴³⁾) وه‌کو نمونه بو دهسته‌یا
دوویی:

جۆری فورمی هژمارا سترانان ریژا سه‌دی

حنال سه‌ر دهستۆ

کلی ل دۆرا چاڤا

حنال سه‌ر دهستۆ

کلی ل دۆرا چاڤا

نه‌و میری بۆشاتی

نه‌و به‌گی بۆشاتی

نه‌و میری بۆشاتی

نه‌و به‌گی بۆشاتی

ره‌فی فان که‌فۆکا

فریان سه‌رکی ته‌حتی

ره‌فی فان که‌فۆکا

فریان سه‌رکی ته‌حتی

جۆری فورمی	هژمارا سزاناں	رېژا سەدی
بى فورم	56	2.779 %

دياره كو جوړه سيستمه‌مك و ريكخستنك تپدا هه‌يه، به‌لى وه‌كى هېچ جوړه‌كى ديتز نينه، چونكى ل ده‌ستپيكي ئيك ل دويڤ ئيكي دهيت پاشى دبنه چوارينا ته‌واو و دويڤدا جاره‌كا دى دبنه ئيكا ل دويڤ ئيكي.

هژماره و رېژه‌يا سەدى يا سزاناڼ بى فورم ب فى ره‌نگيه:

ل دوماهيا نه‌فى پشكى دشياندايه رېژه‌يڼ هه‌ر جوړه‌كى د ناؤ خشته‌يه‌كى ئيگرتيدا دياربكه‌ين، كو هژماره و رېژه‌يڼ وان ب روونى هاتينه نيشانداں، فورم ژى ب نه‌فى ره‌نگينه:

جۆرين فورمان	هژمارا سزاناں	رېژا سەدى
دوو رېژى	10	0.496 %
سى رېژى	48	2.382 %
چوار رېژى	114	5.657 %
پنج رېژى	4	0.198 %
شه‌ش رېژيا جووت دووباره‌كرى	305	15.136 %
فورمين چه‌پ يڼ دووباره‌كرى	1310	65.012 %
فورمين راست يڼ دووباره‌كرى	101	5.012 %
فورمين تايبه‌ت	67	3.325 %
سزاناڼ بى فورم	56	2.779 %
سه‌رجه‌م	2015	100 %

نه‌جام

ژ نه‌جامي شلوڤه‌كرن و ئامارڼ هاتينه نه‌جامداں، دشياندايه فان نه‌جاميڼ ل خواري ده‌ستنيشانبكه‌ين:

– ستران و دیلان، کۆمکرن و به‌رهه‌فکرنا: کامیران دربارز هروری و شقان شکرى هروری، ده‌زگای چاپ و بلتاو‌کردنه‌وه‌ی موکریانی، هه‌ولیر، 2001.

– سترانیت شاهی و دیلانا، کومه‌لا ئیککی، کۆمکرن و به‌رهه‌فکرنا: أحمد عبدالله زهرو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.

– دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌کرن: مصطفی حسین، ده‌زگه‌هی سپیرتزی چاپ و وه‌شانی، دهوک، 2005.

– ژ ده‌ریا فلکلوری کوردی: قه‌فته‌ک ژ سترانین داوه‌ت و دیلانان، خرغه‌کرن: تاها ئییتی، ژ وه‌شانین رادیو یا که‌لا ئامییدی، چاپخانا هاوار، دهوک، 2012.

– دیلان: چه‌پێ گۆرانی فولکلوری کوردی ناوچه‌ی بادینان، کۆکردنه‌وه و ناماده‌کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ره‌به‌نی، به‌شی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی الحوادث، به‌غدا، 1989.

دیاره‌ کو د فان ژیده‌راندا په‌یفا (دیلان) د نافونیشانیدا بکارهاتیه.

(5) فه‌ره‌ه‌نگا سپیرتزی، محمه‌د ئەمین دۆسکی، چ 2 (ژیده‌کری و فه‌وزارتی یه)، ده‌زگه‌هی سپیرتزی چاپ و وه‌شانی، دهوک، 2016، ل 323.

(6) هه‌مان ژیده‌ر، ل 317.

(7) قه‌دری جان ژیان و به‌ره‌م (ده‌ستنه‌فیس)، نفیسین و به‌رهه‌فکرنا: ئەدیب چه‌لکی.

(10) YaŞar KAPLAN, STRANA KURDî (KURMANCî): DEVERA HEKARîYAN WEKî NIMûNE, ss160.

(8) کورته‌ باسیک له‌ بابته‌ ئەده‌بی میلیلی (فولکلۆری) کوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، گۆفاری کاروان، ژ 76، 1989، ل 18.

(9) هنده‌ک فه‌کۆلین ل دۆر فولکلۆری کوردی (لیکۆلینه‌وه)، حجی جعفر، یه‌کییتی نووسه‌رانی کورد (چاپخانه‌ی شه‌هاب)، هه‌ولیر، 2013، ل (12-13).

(10) دارا چل‌ئاواز (هه‌له‌به‌ست)، ئەدیب چه‌لکی، چ 3، وه‌شانین فین گورۆپ (چاپخانا هاوار)، دهوک، 2012، ل 11.

1. پشتی ئەنجامدانا فه‌کۆلینی، هوسا خویا دبیت کو د سترانا دیلانکییا کرمانجیدا، دوو جوړه فورم هه‌نه، یین سه‌ره‌کی و یین تابه‌ت، دیسان هژماره‌کا کیم یا سترانان دبی فورمن.

2. فورمین سه‌ره‌کی ریژه‌یا هه‌رزۆرا سترانان ل سه‌ر هاتینه‌ فه‌هاندن، کو ریژه‌یا وان دگه‌هینه‌ زیده‌تر ژ (93%).

3. د ناڤ فورمین سه‌ره‌کیژیدا، هه‌ر دوو فورمین (فورمین چه‌پ یین دووباره‌کری) و (شه‌ش ریژه‌یا جووت دووباره‌کری) ب ریژه‌یین مه‌زن دیار دبن و دگه‌هه‌ (80%) ژ سه‌ره‌جهمی فورمین سترانین دیلانکیین کرمانجی.

4. هنده‌ک فورم هه‌نه‌ دتایه‌تن، چونکی فورمی خۆ یی ریکوپییک هه‌یه، به‌لی ریژه‌یا وان یا کیمه‌ و نه‌ وه‌کی فورمین سه‌ره‌کینه.

5. نیژیکی (3%) کو دبنه‌ (56) سترانین دیلانکی، ل دویف هه‌چ فورمه‌کی نه‌هاتینه‌ فه‌هاندن و د بی سه‌روه‌رن و نه‌وژی دبنه‌ دوو ده‌سته.

په‌راویژ

(1) دراسة في ادب الفولكلور الكردي، د. عزالدین مصطفی رسول، ط 2، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، أربيل، 2011، ص 98.

(3) STRANA KURDî (KURMANCî): DEVERA HEKARîYAN WEKî NIMûNE, YaŞar KAPLAN, Bingöl univertesî YaŞayan Diller EnstitÜsÜ Dergisi, Yil: 1, cilt 1, sayi2, kasim 2015, ss160.

(4) بنیره نافونیشانی ل خواری:

- (11) هندهك فه‌كۆلین ل دۆر فولكلۆری كوردی (لیكۆلینه‌وه)، حجی جعفر، ل49.
- (12) ده‌رگه‌هه‌ك بۆ فولكلۆری كوردی، خالد حسین، دار الحریه للطباعة، بغداد، 1985، ل(11-12).
- (13) كورته باسیك له بابته ئەدهبی میلی (فولكلۆری) كوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، ل18.
- (*) بۆ زانین ئەفه ئیكه‌م جاره د فه‌كۆلین و نقیسینین كوردیدا هژماره و ریزه‌یین سه‌دی بۆ كیشین سترانین دیلانكیین كرمانجی ده‌ینه ئەنجامدان.
- (14) ستران و دیلان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: كامیران درباز هروری و شقان شكري هروری، ل6.
- (15) هندهك فه‌كۆلین ل دۆر فولكلۆری كوردی (لیكۆلینه‌وه)، حجی جعفر، ل13.
- (**) بۆ پشكا دووی (پراكتیكی) پیندقیه‌ ناماژی ب فان تیبیان بده‌ین:
- ئەف سترانه‌ بین ده‌فه‌رین به‌ه‌دینان، هه‌كاری، بۆتان، سلیمان، موش، شرناخ، خه‌رزان، باتمان، هه‌ویل و رۆژنافیی كوردستانینه، ئانكو سترانین هژماره‌كا ده‌فه‌رین كوردینه، ئەوین ب كرمانجیا سه‌ری دئاخفن.
- گه‌له‌ك ستران هه‌نه، دبیت ل گه‌ل دیلانان یانژی بیی دیلان به‌ینه‌ گوتن وه‌كی سترانین دروینی و شه‌فه‌رۆكان، له‌ورا مه‌ ئەف سترانه‌زی وه‌كی سترانین دیلانكی هژمارتینه و نه‌گه‌ر د په‌رتووكاندا هه‌بن، ئەوژی هاتینه شلۆفه‌كرن، چونكی ئەف جوړی سترانان د كیشدارن و فورمین وان هه‌مان فورمین سترانا دیلانكینه.
- ئەف فه‌كۆلینه (2015) سترانان ب خو‌فه‌ دگرت، ژ (16) په‌رتووكان هاتینه وه‌رگرتن و دوو په‌رتووك ژ (دوو) به‌رگان پینكده‌ین و په‌رتووكه‌كزی (4) به‌رگن. په‌رتووك ژى ئەفین ل خوارینه:
1. په‌روا چیا: سترانین فولكلۆری، به‌ره‌هه‌فكرن: كامیران به‌رواری، مدیریة مطبعة الثقافة و الشباب، بغداد، 1986.
2. دیلان: چه‌پكی گۆرانى فولكلۆری كوردی ناوچه‌ی بادینان، كۆكردنه‌وه و ناماده‌ كردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، به‌شی یه‌كه‌م، چاپخانه‌ی الحوادث، به‌غدا، 1989.
3. دیلۆك: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌كرن: مصطفی حسین، ده‌زگه‌ه‌ی سپریژی چاپ و وه‌شانی، ده‌وك، 2005.
4. ژ ده‌ریا فلكلۆری كوردی: قه‌فته‌ك ژ سترانین داووت و دیلانان، خره‌فكه‌رن: تاها نیتیتی، ژ وه‌شانین رادیو یا كه‌لا نامیدی، چاپخانه‌هاوار، ده‌وك، 2012.
5. ژیان و فیان، كۆمكرن و پشكیش كرنا: ئەمینى ئوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة و الشباب، بغداد، 1984.
6. ستران و دیلان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: كامیران درباز هروری و شقان شكري هروری، ده‌زگای چاپ و بئاو كرده‌وه‌ی موكریانی، هه‌ولیر، 2001.
7. سترانیت شاه‌ی و دیلان، كومه‌لا ئیكی، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.
8. سترانین داووت و گۆفه‌ندیت كوردان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: حجی جعفر، مطبعة الحوادث، بغداد، 1986.
9. شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گۆفه‌ندان ل ده‌فرا هه‌كاری، كۆمكرن: فه‌زله‌ددین نیروی، ده‌زگه‌ه‌ی سپریژی چاپ و وه‌شانی، ده‌وك، 2011.
10. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی یه‌كه‌م، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، شقان، سلیمانی، 2006.
11. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی دووهم، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، چاپخانه‌ی شوان، سلیمانی، 2006.
12. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی سییه‌م، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولیر، 2009.

(19) Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkirin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok, 2013, r24.

(20) Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Vateyî, Istanbul, 2008, r45.

(21) Heman jêder, r(69-70).

(22) گوڤه‌ند، نورالدین سعید مصطفی، بەرگی ئێکی، مطبوعه علاء، بغداد، 1985، ل44.

(23) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان: نامادە کەرن: مصطفی حسین، ل230.

(24) گوڤه‌ند، بەرگی ئێکی، نورالدین سعید مصطفی، ل67.

(25) سترانیت داووهت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکەرن و بەرهه‌نکارنا: حەجی جەفەر، ل88.

(26) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان، نامادە کەرن: مصطفی حسین، ل213.

(27) Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul, 2007, r135.

(28) کۆمەلێک گۆرانی فۆلکلۆری لە ناوچە ی سلیقان، موش، شەرخ، خەرزەن و باتمان، بەرگی دووهم، کۆکردنەوهی: مستەفا گازی، ئینستیتوتی کەلەپووری کورد، چاپخانە ی ئاراس، هەولێر، 2009، ل120.

(29) دیپت دەندە کۆپلەیاندا، یان دەندە ستراناندا هژمارا رێزان ببنە (هەشت)، یان (دەه) رێژ، بەلێ تاییه‌نەندیا وی یا جوت دووبارە کی هەر دمیینت.

(29) پەروا چیا: سترانین فۆلکلۆری، بەرهه‌نکارنا: کامیران بەرواری، مدیریة مطبوعه‌ الثقافة و الشباب، بغداد، 1986، ل220.

(30) ل میقاندارییا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فلکلۆریا ده‌قەرا نه‌یلێ، ئەنستیتویا کەلەپووری کوردی - ده‌وک، چاپخانە یا کارۆ، 2016، ل40.

(31) دیلان: چەپکی گۆرانی فۆلکلۆری کوردی ناوچە ی بادینان، بەشی یەکەم، کۆکردنەوه و نامادە کەرن: حەسەن سەربەنی، ل95.

13. چەند گۆرانییەکی فۆلکلۆریی رۆژناوای کوردستان (کوردستانی سوریا)، بەرگی چوارەم، کۆکردنەوهی: سەلح حەیدۆ: ئینستیتوتی کەلەپووری کورد، چاپخانە ی ئاراس، هەولێر، 2009.

14. کۆمەلێک گۆرانی فۆلکلۆری لە ناوچە ی سلیقان، هەولێل و باتمان، بەرگی یەکەم، کۆکردنەوهی: مستەفا گازی، ئینستیتوتی کەلەپووری کورد، چاپخانە ی ئاراس، هەولێر، 2009.

15. کۆمەلێک گۆرانی فۆلکلۆری لە ناوچە ی سلیقان، موش، شەرخ، خەرزەن و باتمان، بەرگی دووهم، کۆکردنەوهی: مستەفا گازی، ئینستیتوتی کەلەپووری کورد، چاپخانە ی ئاراس، هەولێر، 2009.

16. گوڤه‌ند، نورالدین سعید مصطفی، بەرگی ئێکی، مطبوعه علاء، بغداد، 1985.

17. ل میقاندارییا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فلکلۆریا ده‌قەرا نه‌یلێ، ئەنستیتویا کەلەپووری کوردی - ده‌وک، چاپخانە یا کارۆ، 2016.

18. نارینک و سەری زاڤا ل ده‌قەرا به‌رواریان هه‌تاکو جه‌ی هه‌کاریان، نامادە کەرن: کامیران نه‌بی به‌واری، ده‌زگه‌ی سپیرێژ ی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.

19. Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkirin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok, 2013.

20. Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul, 2007.

21. Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Vateyî, Istanbul, 2008.

(16) سترانین داووهت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکەرن و بەرهه‌نکارنا: حەجی جەفەر، مطبوعه‌ الحوادث، بغداد، 1986، ل16.

(17) هەمان ژێدەر، ل221.

(18) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان، نامادە کەرن: مصطفی حسین، ل15.

- (32) ژيان و ښان، کۆمکون و پيشکيش کرنا: ئەمینی نوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة والشباب، بغداد، 1984، ل112.
- (33) گوڤه‌ند، به‌رگی ئیکي، نورالدين سعید مصطفی، ل36.
- (34) دیلان: چه‌پکي گۆرانی فولکلوری کوردی ناوچه‌ی بادینان، به‌شی یه‌که‌م، کۆکردنه‌وه و ئاماده کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، ل136.
- (35) ستران و دیلان، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و شغان هروری، ل343.
- (36) سترانیت داووه‌ت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: حجي جعفر، ل311.
- (37) شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کاری، کۆمکون: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2011، ل567.
- (38) ستران و دیلان، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و...، ل38.
- (39) سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، ل51.
- (40) دیلوک: سترانیت دروین و دیلانان، ئاماده‌کرنا: مصطفی حسین، ل232.
- (41) سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و...، ل21.
- (42) شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کاری، کۆمکون: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ل624.
- (43) کۆمه‌لنیک گۆرانی فولکلوری له‌ ناوچه‌ی سلیقان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، به‌رگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ل184.
- په‌روا چیا: سترانین فولکلوری، به‌ره‌فکرنا: کامیران به‌رواری، مدیریة مطبعة الثقافة و الشباب، بغداد، 1986.
- دارا چل ناواز (هه‌لبه‌ست)، ئەدیپ چه‌لکی، چ3، وه‌شانیین ڤین گورۆپ (چاپخانه‌هاوار)، ده‌وک، 2012.
- ده‌رگه‌هه‌ک بو فولکلوری کوردی، خالد حسین، دار الحریه‌ للطباعة، بغداد، 1985.
- دیلان: چه‌پي گۆرانی فولکلوری کوردی ناوچه‌ی بادینان، کۆکردنه‌وه و ئاماده کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، به‌شی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی الحوادث، به‌غدا، 1989.
- دیلوک: سترانیت دروین و دیلانان، ئاماده‌کرنا: مصطفی حسین، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.
- ژ ده‌ریا فلکلوری کوردی: قه‌فته‌ک ژ سترانین داووه‌ت و دیلانان، خرڤه‌کرنا: تاها ئیبتی، ژ وه‌شانیین رادیو یا که‌لا نامیدی، چاپخانه‌هاوار، ده‌وک، 2012.
- ژيان و ښان، کۆمکون و پيشکيش کرنا: ئەمینی نوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة والشباب، بغداد، 1984، ل112.
- ستران و دیلان، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و شغان شکرى هروری، ده‌زگای چاپ و بناوکردنه‌وه‌ی موکریانى، هه‌ولیر، 2001.
- سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.
- سترانین داووه‌ت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکون و به‌ره‌فکرنا: حجي جعفر، مطبعة الحوادث، بغداد، 1986.
- شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کاری، کۆمکون: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2011.
- گوڤه‌ند، نورالدين سعید مصطفی، به‌رگی ئیکي، مطبعة علاء، بغداد، 1985.

ژیدەر

— په‌رتووکیڼ ب زمانی کوردی:

Kurdî, WeŞanxaneyaya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul.

- Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, WeŞanxaneyaya Vateyî, Istanbul.

- په‌رتوو کین عه‌ره‌بی:

- دراسة في ادب الفولكلور الكردي، د. عزالدین مصطفی رسول، ط2، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، أربیل، 2011.

- گوفارا:

- کورته باسیک له بابته ئه‌ده‌بی میلی (فولکلور) کوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، گوفاری کاروان، ژ76، 1989.

- STRANA KURDÎ (KURMANCÎ): DEVERA HEKARÎYAN WEKÎ NIMÛNE, YaŞar KAPLAN, BingÖl univertesiyê YaŞayan Diller EnstitÛsÛ Dergisi, Yil: 1, cilt 1, sayi2, kasim 2015.

ده‌ستنیس:

- قه‌دری جان ژیان و به‌ره‌م (ده‌ستنیس)، نفیسین و به‌ره‌ه‌فکر: ئه‌دیبه‌ جه‌لکی.

- فه‌ره‌نگا سپیریژ، محمه‌د ئه‌مین دۆسکی، چ2 (زیده‌کری و فه‌وژارتی یه‌)، ده‌زگه‌هی سپیریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2016.

- کۆمه‌لێک گۆرانی فولکلوری له ناوچه‌ی سلێمان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، به‌رگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

- ل میثانداریا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فلکلوریا ده‌فه‌را نه‌یلێ، ئه‌نستیتویا که‌له‌پووری کوردی - ده‌وک، چاپخانه‌یا کارۆ، 2016.

- نارینک و سه‌ری زاقا ل ده‌فه‌را به‌رواری بالا، کامیران نه‌بی به‌رواری، ده‌زگه‌هی سپیریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.

- هنده‌ک فه‌کۆلین ل دۆر فولکلوری کوردی (لیکۆلینه‌وه‌)، حجی جعفر، به‌کیتی نووسه‌رانی کورد (چاپخانه‌ی شه‌هاب)، هه‌ولێر، 2013.

- Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkarin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok.

- Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê

الخلاصة

تعتبر أغاني الدبكة، أحد أهم أنواع الأغنية عند الشعب الكوردي، حيث أهتم بها وغناها في الأعراس لمئات السنين السنين. من ناحية المضمون تعتبر هذه الأغاني بسيطة وسهلة، لكن من ناحية الكشل تعتبر معقدة ولها أشكال و قوالب مختلفة.

لحد الآن لم يتم دراسة قوالب هذه الأغاني دراسة معمقة مفصلة، لذلك يتناول هذا البحث الموسوم (القوالب الرئيسية لأغنية الدبكة الكرمانجية) القوالب الرئيسية لأغاني الدبكة الكرمانجية. وقد عمل الباحث على تحديد القوالب الرئيسية ل(2015) أغنية، حيث صنفها حسب القوالب، من ناحية أخرى حدد لكل قالب عدد الأغاني المنظومة عليها و نسبتها المؤية.

في الختام توصل الباحث إلى عدد من النتائج أهمها أن لأغاني الدبكة الكرمانجية قوالب كثيرة و معقدة، وهذه القوالب تتوزع على نوعين: القوالب الرئيسية و القوالب الخاصة، إضافة الى أغان قليلة ليس لها قالب معين.

ABSTRACT

Dance Folk songs are regarded one of the most important types of the song for the Kurdish people; Kurds have been interested in them and have been singing them in weddings for hundred years. Regarding to the content, these songs are simple and easy, but in terms of the template they are complex and have different forms and patterns.

So far, the templates of these songs have not been studied in depth, so this research, entitled as "The Main Templates of Kurmanji Dance Folk Songs," examines the main templates and patterns of Kurmanji Dance Folk songs. The researcher has identified the main templates of 2015 songs, classified by templates. On the other hand, for each template, the number of songs that systemized on each template, has been identified altogether with its percentage.

In conclusion, the researcher came to a number of results, the most important of which is that Kurmanji Dance Folk songs have many complex templates, and these templates are distributed into two types: the main templates and special templates, in addition to a few songs that do not have certain templates